

Vergaderjaar 2008–2009

**21 501-32**

**Landbouw- en Visserijraad**

**Nr. 355**

## **VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG**

Vastgesteld 4 september 2009

De vaste commissie voor Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit<sup>1</sup>, heeft een aantal vragen voorgelegd aan de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit naar aanleiding van de brief van 31 augustus 2009 inzake de Landbouwrapport van 7 september 2009 en de informele Landbouw- en Visserijraad van 14 en 15 september 2009 (Kamerstuk 21 501-32, nr.354). De minister heeft deze vragen beantwoord bij brief van 2 september 2009. Vragen en antwoorden zijn hierna afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,  
Atsma

Adjunct-griffier van de commissie,  
Peen

### <sup>1</sup> Samenstelling:

Leden: Van der Vlies (SGP), ondervoorzitter, Schreijer-Pierik (CDA), Atsma (CDA), voorzitter, Poppe (SP), Waalkens (PvdA), Snijder-Hazelhoff (VVD), Jager (CDA), Ormel (CDA), Koopmans (CDA), Van der Ham (D66), Van Velzen (SP), Samsom (PvdA), Van Dijken (PvdA), Neppéus (VVD), Jansen (SP), Jacobi (PvdA), Cramer (CU), Koppejan (CDA), Graus (PVV), Zijlstra (VVD), Thieme (PvdD), Dibi (GL), Polderman (SP), Elias (VVD) en Linhard (PvdA).

Plv. leden: Van der Staaij (SGP), Mastwijk (CDA), Ten Hoopen (CDA), Luijben (SP), Tang (PvdA), Bokestijn (VVD), Bilder (CDA), Biskop (CDA), Pieper (CDA), Koşer Kaya (D66), Van Leeuwen (SP), Eijssink (PvdA), Depla (PvdA), Vacature (VVD), Kant (SP), Blom (PvdA), Ortega-Martijn (CU), Van Heugten (CDA), Brinkman (PVV), Ten Broeke (VVD), Ouwehand (PvdD), Vendrik (GL), Lempens (SP), Dezentjé Hamming-Bluemink (VVD) en Van Dam (PvdA).

## I VRAGEN EN OPMERKINGEN VANUIT DE FRACTIES

Inhoudsopgave	blz.
Inleiding	2
Landbouwraad 7 september 2009	2
• Zuivelmarkt	2
• High Level Group Food Industry	7
• Handelsnormen pluimveevlees	8
• Transport levende dieren	8
• Diervoedermarkt	9
Informeel Landbouw- en Visserijraad 14 en 15 september	10
Overig	11

### Inleiding

De leden van de VVD fractie hebben met belangstelling kennis genomen van de geannoteerde agenda van de Landbouwraad van 7 september 2009 en van de informele landbouw- & Visserijraad van 14 en 15 september.

De leden van de fractie van de ChristenUnie hebben met belangstelling uw inzet gelezen voor de aanstaande landbouw- en visserijraden.

### Landbouwraad 7 september 2009

#### *Zuivelmarkt*

Ofschoon de huidige financieel-economische crisis zware gevolgen heeft voor vele land- en tuinbouwbedrijven zijn de leden van CDA-fractie van mening dat vastgehouden dient te worden aan het Health check akkoord. De CDA-fractie steunt ook uw inzet in Brussel volgende week, met één belangrijke kanttekening bij haar positie over de tijdelijke verruiming van de regels voor staatssteun. Naar mening van de leden van de CDA-fractie mag het «level playing field» binnen de EU niet verstoord worden. Daarom moet toepassing van de verruiming van de staatssteun aan boeren naar 15 000 euro, in alle EU-lidstaten gelijk zijn. De leden van de CDA-fractie vragen om specifieke aandacht voor de conclusie dat de Europese zuivelmarktketen niet efficiënt functioneert. De leden van de CDA-fractie hebben al eerder aangegeven een beter inzicht in de prijsopbouw door de keten heen te willen, hoe de prijzen in de verschillende schakels zich tot elkaar verhouden, en de invloed van steeds sterkere prijschommelingen. De leden van de CDA-fractie stellen zich vragen bij de huidige uitwerking van de EU-mededingingswetgeving ook hier zou gekeken dienen te worden naar de impact van fusie op de gehele interne Europese markt. Graag uw reactie.

De leden van de fractie van de PvdA delen uw zorgen en die van de Commissie over de slechte situatie op de zuivelmarkt. Prijzen zijn dramatisch laag en daardoor staan de inkomens van boeren en boerinnen geweldig onder druk. Deze leden van de fractie van de PvdA zijn het eens dat de Commissie doorgaat met de uitvoering van de in de Health Check voorziene jaarlijkse quotumuitbreiding, per bedrijf beoordeeld op milieuvriendelijke voorwaarden.

Ook zien de leden van de fractie van de PvdA het belang van het voortzetten van een gematigd regime van interventies in de markt. De opkoopregelingen leggen een bodem in de markt en de voorraden kunnen verwerkt worden in kalvermelkpoeder.

De leden van de fractie van de PvdA zijn van mening dat een grote Europese campagne voor zuivel een goed antwoord is op de uitval van de vraag. De Landbouwcommissaris heeft de zuivelketen tot september 2009

de tijd gegeven om met goede voorstellen voor een promotiecampagne te komen. Dat is een goede zaak en de leden van de fractie van de PvdA zijn van mening dat het de Nederlandse zuivelindustrie zou sieren als die hieraan ook een bijdrage levert.

De Commissie stelt voor de schoolmelkregeling uit te breiden met onder producten die deels uit zuivel en deels uit melk bestaan. De leden van de fractie van de PvdA ondersteunen dat, maar vragen zich ook af of voorraden uit interventie aan voedselbanken geleverd kunnen worden. Hoe kijken u en de Commissie hier tegenaan?

De leden van de fractie van de PvdA vinden dat een verruiming van de staatssteunregeling tot 15 000 euro per bedrijf een te generieke maatregel is en zouden graag zien dat mogelijkheden worden bekeken om jonge boeren die hun bedrijfsovername net achter de rug hebben extra steun te geven. Ook willen de leden van de fractie van de PvdA graag weten hoe u van plan bent om te gaan met de mogelijke verdubbeling van «de minimis» staatssteungrenzen. Wat gaat u doen als andere lidstaten de verruiming invoeren?

Verder vinden de leden van de fractie van de PvdA dat de overheid samen met banken zou moeten kijken hoe het Borgstellingsfonds voor de landbouw gebruik zou kunnen maken van extra mogelijkheden om bedrijven die in de problemen zijn geraakt te kunnen helpen. Wat vindt u van dit idee?

De leden van de fractie van de PvdA zijn van mening dat exportsubsidies een gepasseerd station zijn en niet opnieuw moeten worden ingevoerd.

De leden van de fractie van de SP zijn blij dat de Europese Commissie de crisis in de zuivelmarkt serieus neemt en een onderzoek heeft ingesteld. De resultaten en de daaruit voortvloeiende maatregelen zijn echter teleurstellend. De Health Check, die bedoeld was als een tussentijdse evaluatie en een verkenning van de toekomst, is vervallen tot een blauwdruk waardoor de quota niet meer ter discussie mogen staan. De leden van de fractie van de SP willen erop wijzen dat zij al vanaf de aanvang van de discussie over het loslaten van quota heeft gewaarschuwd voor het effect van overproductie en prijsdaling. Het compleet buiten de discussie stellen van de verruiming en het uiteindelijke loslaten van de melkquota gaat voorbij aan de noodkreet die vanuit de sector zelf komt. U spreekt van een melkproductie die dit jaar gedaald is met 0,9%. Kunt u dit differentiëren naar de verschillende lidstaten? En daarbij specifiek ingaan op de situatie in Nederland?

De leden van de SP fractie vinden het bizar dat, in het streven naar totale liberalisering van het Europese landbouwbeleid, er blijkbaar toch weer interventies en nodig zijn en de overheid toch weer in gaat grijpen door het opkopen van voorraden en het geven van subsidie. Blijkbaar zijn dit soort marketingrepen opeens wel geoorloofd. De voorgestelde maatregelen; het promoten van schoolmelk en dergelijke, zijn sympathiek, maar leiden enkel tot meer productie, wat niet de bedoeling zou moeten zijn. De leden van de SP fractie zouden willen dat u zou inzien dat het allemaal «end of pipe»-maatregelen zijn zolang het systeem dat zich enkel richt op productieverhoging niet ter discussie staat.

Het is bovendien van de gekke dat de Commissie de omschrijving van zuivelproducten aan wil scherpen, zodat die voor 100% op melk zijn gebaseerd. Daarmee komt de ontwikkeling van het gebruik van plantaardige oliën in plaats van melkvet weer in gevaar, die vanuit duurzaamheidsperspectief zo hoopvol is.

De leden van de SP fractie verwachten een veel sterker signaal van u wanneer het gaat om de verhoging van exportrestituties. Niet terughoudendheid, maar faliekante afwijzing van deze bescherming van eigen marktten koste van ontwikkelingslanden. Graag uw toezegging op dit punt. Het aanpakken en onderzoeken van de rol van de supermarkten is naar mening van de leden van de SP fractie nog veel te zwak. De leden zouden

graag zien dat er een concrete verkenning komt van de mogelijkheden van de (zuivel)sector om zich te verweren tegen de macht van supermarkten. Concluderend zouden de leden van de fractie van de SP graag zien dat u een veel krachtiger stelling zou innemen wanneer het gaat om de toekomst van de boeren in Nederland, of dat nu de zuivelboeren, de glas-tuinbouw of andere sectoren zijn.

Wat betreft de presentatie en gedachtewisseling over de situatie op de zuivelmarkt, delen de leden van de VVD fractie de zorgen over de slechte situatie op de zuivelmarkt. Onderschreven wordt uw lijn wat betreft het vast houden van de ingeslagen koers van quotum uitbreiding en beëindiging van de melkquotering in 2015. Een zacht landing dient nog steeds te worden nagestreefd. De leden van de VVD fractie zijn het met u eens dat er terughoudend dient worden omgegaan met voorstellen tot verhoging van exportrestituties. Vervolgens dient er naar de mening van de leden van de VVD fractie zeer zorgvuldig te worden omgegaan, waar het gaat om de thans ontstane interventie voorraden. Dat betekent dat er eerst een goed herstel van de zuivelmarkt dient te zijn alvorens voorraden weer op de markt worden gebracht.

De leden van de VVD fractie steunen u waar het gaat om de nationale verevening bij de melkquotering en zo ook de lijn van het geen voorstander zijn van de «melkkoe slachtpremie» en geen opkooppremie voor kleine quotumhouders. Wat betreft de verruiming van de regels voor de *de minimis* staatssteun delen de leden van de VVD fractie op zich de terughoudendheid van de minister, echter rekening houdend met een *level playingfield* vinden de leden van de VVD fractie dat het niet zo kan zijn dat andere lidstaten wel deze regeling van toepassing verklaren en Nederland niets doet. De vraag is dan ook, bent u bereid met voorstellen te komen om evenals in andere lidstaten te komen met een toepassing in welke vorm dan om zo een eerlijk speelveld voor de Nederlandse boeren te creëren?

De vragen en opmerkingen van de leden van de fractie van de Christen-Unie concentreren zich op dit onderdeel.

Door de Commissie, daarin door u gesteund, wordt strak vastgehouden aan de ingezette hervorming: eerst uitbreiding van het quotum voor een zachte landing, daarna afschaffen van het quotum. Tegelijkertijd wordt er vanwege de bijzonder lage prijzen ingezet op een aantal «lapmiddelen». Aan de ene kant dus inzet op liberalisering, aan de andere kant maatregelen treffen om de marktwerking te verzachten. Bent u het met de leden van de fractie van de ChristenUnie eens dat uit de zorgen die we als samenleving hebben over de slechte situatie op de zuivelmarkt en de verlichtende maatregelen die getroffen worden blijkt dat volledige liberalisering van de zuivelsector niet wenselijk is? Moet er dus niet eerst nagedacht worden over een stevig vangnet, een alternatief voor het bestaande quotum, alvorens het huidige systeem af te schaffen, zoals de Christen-Unie al vaker heeft bepleit?

De leden van de fractie van de ChristenUnie constateren dat de Commissie een pakket aan maatregelen voorstelt, waaruit duidelijk blijkt dat het de Commissie ernst is. De leden van de fractie van de Christen-Unie zijn blij met de inzet, maar hebben wel twijfels bij de voorgestelde maatregelen. Deelt u de indruk van de leden van de fractie van de ChristenUnie dat het veel ad-hoc maatregelen zijn, waar er toch meer structurele maatregelen nodig zijn? Kunt u bijvoorbeeld aangeven wat het effect is van het verlengen van de interventieperiodes voor boter en magere melk op de prijsstabiliteit voor de langere termijn? Is het niet zo dat deze maatregel in feite de periode van «magere jaren» verlengt? De leden van de fractie van de ChristenUnie kunnen zich daarnaast vinden in de terughoudendheid van de minister ten aanzien van de verhoging van de exportrestituties. Wat de leden van de fractie van de ChristenUnie

betreft houdt deze terughoudendheid in dat u zich zal verzetten tegen verhoging en verlenging van de exportrestituties. Kunt u dat bevestigen? Wel op de langere termijn gericht is het voorstel van de Commissie voor onderzoek naar het functioneren van de zuivelketen en de structuur van de nationale zuivelmarkt. Dit onderzoek is zeer gewenst. Wat de leden van de fractie van de ChristenUnie betreft wordt hierin ook onderzocht of het vanuit mededingingsregels gelijkstellen van het belang van de consument aan zo laag mogelijke prijzen, op de lange termijn werkelijk in het voordeel van de consument is, bijv. gelet op kwaliteit en duurzame productie. Ook van belang is dat er duidelijkheid komt over de ruimte die ondernemers hebben om samen te werken, om zo steviger «in de keten» te staan. De leden van de fractie van de ChristenUnie zijn van mening dat schaalvergroting en efficiënter werken, zoals de Commissie in haar rapport voorstelt, te eenzijdig is en onvoldoende effect zal hebben op een versteviging van de onderhandelingspositie. De uitbreiding van het quotum is bedoeld om voor een zachte landing te zorgen van de afschaffing van het quota-systeem. De waarde van de quota zou idealiter moeten inhouden dat de waarde van de quota geleidelijk afbrokkelt tot op 1 april 2015 niet meer dan nul overblijft, zo schrijft de Commissie. Kan de minister aangeven hoe zij dit voor zich ziet voor de Nederlandse situatie, nu blijkt dat quota nog steeds veel waard is, ondanks de quotumuitbreiding? Is quotumuitbreiding wel het juiste middel voor een zachte landing in Nederland, zo vragen de leden van de fractie van de ChristenUnie u?

De leden van de SGP-fractie hebben met belangstelling kennis genomen van de mededeling van de Europese Commissie inzake de situatie op de zuivelmarkt en uw reactie hierop. Zij hebben nog een aantal kritische vragen hierover.

In de huidige crisissituatie is er sprake van overproductie. De vraag naar zuivel(producten) is sterk afgenomen, terwijl het aanbod niet is gedaald. De Europese Commissie geeft aan dat er sprake is van conjuncturele, en niet van structurele, overproductie. De Commissie, en ook u, willen daarom niet tornen aan de geplande uitfasering van de melkquota. Ook het bevriezen van nieuwe uitbreidingen van de quota is niet aan de orde. De leden van de SGP-fractie zijn met name kritisch over het laatste. Het gaat hier om een tijdelijke aanbodbeperking. In principe is het tijdelijk bevriezen van nieuwe quotumuitbreidingen dan toch vergelijkbaar met de huidige interventieregelingen? De leden van de SGP-fractie hebben begrip voor het argument dat een eventuele bevrozing pas per 1 april 2010 geëffectueerd zou kunnen worden. Een andere optie is echter het tijdelijk uit de markt leasen van melkquotum op vrijwillige basis door de Europese Commissie of de lidstaten. De leden van de SGP-fractie zijn benieuwd naar de reactie van de minister. Wat zijn de (on)mogelijkheden voor tijdelijke quotumlease door de overheden?

In aansluiting hierop willen de leden van de SGP-fractie wijzen op de consequenties van de huidige interventieregelingen. Gegeven de uitfasering van het melkquotum, is het verlengen van zowel de interventieperiodes voor boter en magere melkpoeder als de particuliere opslagregeling een goed middel om de druk op de markt te verlichten. De opgeslagen boter en melkpoeder zullen na de crisis weer op de markt komen en dan de prijsvorming negatief beïnvloeden. Nu al zit 2,9% van de jaarlijkse Europese melkproductie in de vorm van boter en melkpoeder in de interventievoorraden. Daarbij komt ook nog de particuliere opslag. Welke consequenties kan het vrijkomen van deze voorraden hebben voor de ontwikkeling van de melkprijzen op de middellange termijn? De Europese Commissie gaat hier in haar analyse niet op in. Is de minister bereid de negatieve consequenties van de interventie- en particuliere opslagregelingen onder de aandacht te brengen? Bent u bereid aan te dringen

op het zoveel mogelijk afzetten van deze voorraden buiten de reguliere markt, bijvoorbeeld via de kalvermelkregeling?

Lidstaten mogen leningen tegen marktvoorwaarden verstrekken om melkproducenten met liquiditeitsproblemen te helpen. Bent u bereid hier gebruik van te maken? De leden wijzen hierbij op de aangenomen motie Snijder/Mastwijk (31 700 XIV, nr. 163) waarin de regering verzocht wordt, zo mogelijk in aansluiting op de vigerende Garantie Ondernemingsfinancieringen voor het Mkb, een garantstellingsregeling voor de agrarische sector in te richten. De leden van de SGP-fractie zien meer in een garantstellingsregeling dan in een tijdelijke verruiming van de regels voor de de minimis staatssteun tot 15 000 euro per drie jaar. U stelt zich terecht terughoudend op tegenover deze verruiming. De voorgestelde verruiming biedt teveel ruimte voor afbreuk aan het gewenste gelijke speelveld tussen lidstaten.

De Europese Commissie schat de vooruitzichten voor de situatie van de communautaire zuivelsector op de middellange en lange termijn positief in, omdat het uiteindelijke economische herstel zal leiden tot een toename van de vraag naar zuivel met een hogere toegevoegde waarde. De leden van de SGP-fractie vindt deze redenering te kort door de bocht. De achterliggende analyse ontbreekt. Naast de vraagkant is immers ook de aanbodkant van belang. Wat is de verwachte ontwikkeling van de melkproductie? Het is opmerkelijk dat ondanks de lagere melkprijzen een stijging van de productie geconstateerd wordt in landen buiten de EU, met Nieuw Zeeland en Argentinië op kop. Bij stijging van de melkprijzen zal de melkproductie nog meer stijgen.

De leden van de SGP-fractie maken zich grote zorgen over de margeverdeling in de zuivelketen. Uit de analyse van de Europese Commissie blijkt dat de scherpe daling van de melkprijzen gevolgd is door een zeer beperkte daling van de consumentenprijzen en duidt op het niet doorrekenen van de lagere prijzen aan de consument. De Commissie geeft terecht aan dat dit het aantrekken van de vraag naar zuivel afremt. De geconstateerde vraaguitval voor kwaliteitsproducten als kaas en verse zuivel(producten) als gevolg van de economische crisis laat een zekere prijselasticiteit zien. De leden van deze fractie vragen u daarom niet alleen in te stemmen met het aangekondigde onderzoek naar de efficiëntie en transparantie in de zuivelketen, maar ook aan te dringen op een voortvarende aanpak van de genoemde asymmetrie. De Commissie noemt in haar analyse ondermeer een Europese gedragscode en een permanent Europees systeem voor toezicht op voedselprijzen. Bent u bereid te pleiten voor een voortvarende procedure? De Commissie geeft aan dat ook nationale mededingingsautoriteiten bevoegdheden hebben om potentieel concurrentievervalsende praktijken in ondermeer de zuivelketen te onderzoeken en aan de kaak te stellen. Welke rol zou de NMa kunnen spelen? De Commissie geeft ook aan dat «lidstaten hun eigen statistische diensten kunnen versterken teneinde vollediger gegevens op alle niveaus van de voedingsketen te verzamelen.» Bent u bereid, indien nodig, hier op in te haken? De Commissie adviseert de lidstaten de oprichting van producentenorganisaties in de zuivelsector te stimuleren. Laat de structuur van de Nederlandse zuivelsector deze krachtenbundeling toe? Welke mogelijkheden ziet u hiervoor?

De leden van de fractie van de PvdD zijn ontstemd over het voornemen van de Europese Commissie om de interventieperiodes te verlengen en vragen u om uw inzet hierover te heroverwegen en de verlenging van de interventieperiodes niet te steunen. Op deze manier zal er geen prikkel ontstaan voor boeren om af te stappen van de intensieve veehouderij en zich bijvoorbeeld op andere segmenten en diensten te richten, terwijl dit wel een afname van de productie zou bevorderen, waardoor interventie niet meer nodig zal zijn.



De leden van de fractie van de PvdD zijn blij te lezen dat u de voorstellen voor verhoging van exportrestituties niet zal steunen. Immers, deze restituties leiden tot dumping van zuivelproducten op de wereldmarkt, waardoor boeren in ontwikkelingslanden geen eerlijke kans krijgen hun eigen producten voor een goede prijs af te zetten. Mede in het licht van de onlangs aangenomen motie Thieme «Bescherming lokale markten in ontwikkelingslanden» (KST132055) waarin wordt opgeroepen om lokale markten in ontwikkelingslanden te beschermen tegen import van gesubsidieerde producten uit westerse landen, vragen de leden van de fractie van de PvdD u zich uitdrukkelijk uit te spreken tegen de voornemens van de Europese Commissie in deze. Bent u hiertoe bereid?

De leden van de fractie van de PvdD zijn tevens ontstemd over de voorgenomen maatregel van de Europese Commissie om extra budget uit te trekken voor de promotie van zuivelproducten en vragen u dit voorstel niet te steunen. Zuivelproducten zijn zeer milieubelastende producten en het voornemen om promotie van deze producten extra te financieren staat haaks op de voornemens van Nederland en van de EU om de uitstoot van broeikasgassen te reduceren. Wanneer er een overschot aan melk en andere zuivelproducten ontstaat, is dit niet een gevolg van een te lage consumptie, maar van een te hoge productie. De oplossing bestaat derhalve ook niet uit het vergroten van de vraag door middel van promotie, maar uit het verminderen van het aanbod. Dat de promotie van een milieu- en dieronvriendelijk product, waarvan de gezondheids-«voordelen» ook hevig in twijfel worden getrokken, gebeurt met het geld van belastingbetalers kunnen de leden van de fractie van de PvdD niet begrijpen en zij vragen u om dit voorstel van de Europese Commissie niet te steunen. Ook zijn de leden van de fractie van de PvdD zeer tegen uitbreiding van het assortiment producten dat onder de schoolmelk-regeling valt, met producten bestaande uit zuivel en fruit. Gezien het milieuvervuilende karakter moet de consumptie van dierlijke producten omlaag, niet omhoog. Graag uw reactie.

#### *High Level Group Food Industry*

Kort voor het reces heeft de Kamer uit een briefing vernomen wat de High level Group Food Industry doet, en eigenlijk vooral wat het niet doet, te weten aansluiten op het onderzoek naar machtsgebruik en -misbruik in de voedselketen van de Europese Commissie. De leden van de CDA-fractie vragen zich af deze aspecten wel in de High level Group Food Industry worden meegenomen? Verder vragen de leden van de CDA-fractie zich af of de positie van de primaire producenten worden meegenomen? U meldt dat zij met veel belangstelling naar de uitkomsten van deze onderzoeken uitkijkt. En is van mening dat de High Level Group Food Industry een nuttig forum is om ook hier deze resultaten te bespreken. Maar welke acties neemt u zelf, zo vragen de leden van de CDA-fractie zich af.

De leden van de fractie van de SP willen weten of u kunt aangeven wie er deel uitmaken van de High Level Group?

Kunt u ook aangeven of er, behalve naar de concurrentiekracht van de sector, ook gekeken wordt naar de voedselprijsopbouw en bijvoorbeeld de effecten van de verschillende prijzenoorlogen in supermarkten?

Wat betreft de instelling van de High level Group food industry, ondersteunen de leden van de VVD fractie uw mening. Het is goed dat er een uitgebreid onderzoek komt naar de marges in de keten en de wijze waarop er in bepaalde gevallen wordt gestunt met voedsel. Worden inderdaad deze laatste opmerkingen ook meegenomen in het onderzoek?

Nu u ook zitting heeft genomen in de High Level Group Food Industry vragen de leden van de fractie van de PvdD zich af hoe het zit met

waarden als dierenwelzijn en duurzaamheid, zoals specifiek ten aanzien van veevoerders. Bent u bereid deze waarden in te brengen als kernwaarden in deze setting?

#### *Handelsnormen pluimveevlees*

De leden van de CDA-fractie zijn zeer ingenomen met de inzet ten aanzien uitbreiden van de reikwijdte van de bestaande handelsnormen voor pluimveevlees (tot nu toe alleen vers en bevroren pluimveevlees betreffend) met bereidingen en producten op basis van pluimveevlees. De leden van de CDA-fractie vragen zich af of een zelfde inzet gepleegd kan worden voor andere vlees en in het bijzonder verse viscategorieën.

#### *Transport levende Dieren*

De leden van de fractie van de PvdA vinden het een goede zaak dat wordt ingezet op instrumenten om internationaal diertransport beter te kunnen controleren en inspecteren. Met name bij lange afstandtransporten is controle op naleving van dierenwelzijn- en diergezondheidsregelgeving van groot belang. De leden van de fractie van de PvdA vragen zich af wat de laatste ontwikkelingen zijn rond het Centraal Data systeem en of dit systeem ook kan worden ingezet bij controles en inspecties vanuit de herziene verordening.

De leden van de fractie van de SP vragen of u ingaat op het voorstel van de Dierenbescherming met betrekking tot de stahoogte van runderen tijdens transport van 20 cm boven de kop van het rund.

Ten aanzien van het onderwerp transport levende dieren willen de leden van de VVD fractie het volgende opmerken: Er dient een zorgvuldige en uniforme implementatie van de transportverordening door de verschillende lidstaten te zijn, waarbij tevens een uniforme controle en sanctieering voorop staat.

De leden van de fractie van de ChristenUnie uiten hun waardering voor uw inzet voor een snelle presentatie van de voorstellen voor een herziene transportrichtlijn. Met haar hechten de leden van de fractie van de ChristenUnie er waarde aan dat deze voorstellen snel gepresenteerd worden.

De leden van de fractie van de PvdD zijn verheugd dat u in elk geval erkent dat het vervoeren van dieren over grote afstand risico's inhoudt voor het welzijn van dieren. Teleurstellend echter is dat u daaraan geen consequenties verbindt, zodat de dieren niets met uw zorg geholpen zijn. Zonder gewetensnood staat u immers transport van Nederlandse varkens naar Russische slachthuizen toe, evenals de import van jaarlijks honderdduizenden kalveren op zeer jonge leeftijd voor de kalverhouderij. Gelet op uw erkenning van de risico's voor dierenwelzijn bij transport van dieren over grote afstanden verbaast het de leden van de fractie van de PvdD dat u geen commentaar heeft op de Transportverordening, omdat u niet ingaat op bijvoorbeeld de duur van de diertransporten. Zoals bekend is de inzet van de leden van de fractie van de PvdD dat diertransporten worden beperkt tot een maximum van twee uur. Een beduidend kortere transporttijd dan nu is toegestaan, is een werkelijke verbetering van het dierenwelzijn, en bovendien veel makkelijker te controleren. De leden van de fractie voor de PvdD roepen u dan ook op om in EU-verband vooral te pleiten voor een maximale reistijd voor diertransporten tot een maximum van twee uur. Graag uw reactie hierop.



### *Diervoedermarkt*

De leden van de CDA-fractie onderschrijven de noodzaak om te komen tot een spoedige en werkbare oplossing voor de Europese nultolerantie voor niet-toegelaten ggo's.

Ten aanzien van de situatie op de diervoedermarkt, een onderwerp waarover de commissie informatie zal verstrekken, willen de leden van de VVD fractie het volgende opmerken; zij willen in herinnering roepen dat de fractie al herhaaldelijk heeft aangegeven dat de nultolerantie van tafel moet en wel zo snel mogelijk. Meerdere redenen zijn daar reeds in eerdere debatten ook voor aangegeven. De leden van de VVD fractie hopen dan ook dat u voorvarend inzet op dit dossier.

Met betrekking tot de diervoedermarkt en nultolerantie ggo's merken deze leden het volgende op.

De leden van de fractie van de ChristenUnie wachten net als u met belangstelling de voorstellen van de Commissie af. De leden verzoeken u haar standpunt ten aanzien van nultolerantie van ggo's in diervoeders allereerst met de Kamer te bespreken alvorens zij haar standpunt over voorstellen van de Commissie op dit punt in de Raad bespreekt.

De situatie op de diervoedermarkt is de laatste tijd veel in de media. Vanuit allerlei hoeken wordt er gedaan alsof de dieren in de EU honger zullen lijden als de nul-tolerantie van illegale ggo's niet wordt opgeheven. De leden van de fractie van de PvdD willen benadrukken dat dit onzinnige argumenten zijn. Ten eerste, wanneer import van voldoende voer voor al die dieren in de EU moeilijk wordt, is het wellicht het makkelijkste om de veestapel flink te doen krimpen. Ten tweede is het ook niet waar. Zowel Argentinië als Brazilië, naast gelukkig nog een heleboel landen die geen gentech telen, telen op dit moment geen gentechgewassen die niet zijn toegelaten in de EU. De import van soja vanuit deze gebieden loopt dan ook geen gevaar. Deze discussie is slechts een lobby richting de EU en haar lidstaten om gentechgewassen toe te laten op de Europese markt. Deze lobby lijkt nu zelfs succes te boeken. De leden van de fractie van de PvdD vragen u met nadruk om deze lobby en de voorstellen om de nul-tolerantie op te heffen niet te steunen. Hier hebben de leden van de fractie van de PvdD een aantal redenen voor, hieronder de belangrijkste:

- Gentechgewassen zijn niet duurzaam. Er wordt veel en steeds meer gebruik gemaakt van giftige herbiciden, onkruiden en plaagdieren worden resistent tegen de betreffende herbiciden en tegen insecticiden die de plant aanmaakt, de effecten van Bt-gewassen op het bodemleven zijn niet bekend en wellicht, ook volgens vooraanstaande wetenschappers wél schadelijk, opbrengsten verminderen, ontbossing verloopt sneller en monoculturen worden gefaciliteerd.
- Bescherming van inheemse planten: wanneer illegale varianten van ggo's de EU binnenkomen, is de verspreiding van deze gentech variant praktisch niet meer te voorkomen. Europa is de genetische bron van een aantal belangrijke gewassen zoals koolzaad en populier. Wanneer deze genenbank besmet wordt met gentech is hier niet meer op terug te vallen bij bijvoorbeeld ernstige plagen en ziektes in de commerciële gewassen. Dit is een ernstige bedreiging van de biodiversiteit en van de voedselzekerheid – mondiaal.
- Wanneer de nul-tolerantie wordt opgeheven, zullen veel nieuwe, niet getoetste gewassen hun intrede maken in de EU. Het gaat dan vaak om herbicideresistente gewassen, die vaak bestand zijn tegen bestrijdingsmiddelen die zo gevaarlijk zijn voor natuur, mens en milieu door bijvoorbeeld een hormoonverstorende of kankerverwekkende werking, dat we ze al van plan zijn te verbieden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan LibertyLink-gewassen. Als die gewassen eenmaal hun intrede hebben

gedaan, is deze introductie onomkeerbaar. Dit gaat derhalve ten koste van allerlei moeizame stappen die in de EU op milieugebied genomen worden.

- Prijsopstuwende effecten van andere ontwikkelingen worden niet meegenomen in de lobby over het opheffen van nul-tolerantie. Een voorbeeld van deze externe ontwikkelingen, die de prijs van ruwe grondstoffen flink opstuwt, is de vraag naar biobrandstoffen. Een ander voorbeeld is de toenemende consumptie wereldwijd, en zeker de toename van consumptie van dierlijke eiwitten in landen zoals China en India. Dit vinden de leden van de fractie van de PvdD een verontrustende ontwikkeling. Het in de perken houden van de aanvoer van diervoeders kan in dit licht gezien worden als een begin van een transitie naar plantaardige eiwitten, wereldwijd.
- Gentechgewassen zijn bovendien vaak gevoelig voor droogte en andere klimatologische onregelmatigheden en dus niet een verstandige keuze in deze tijden van klimaatverandering.
- Dat er zo massaal import nodig is van veevoer vanuit andere werelddelen is een duidelijk symptoom van een ziek voedselproductiesysteem. Dit is niet op te lossen door de nul-tolerantie op te heffen, maar slechts door de bio-industrie af te schaffen en zelf in de EU veevoer te verbouwen – dit zou als bijkomend voordeel de natuurlijke kringlopen herstellen.

Graag uw reactie hierop.

### **Informele Landbouw- en Visserijraad 14 en 15 september 2009**

De leden van de CDA-fractie zijn verheugd met uw inzet op het hoger op de agenda plaatsen van landbouw en klimaat. Kunt u uiteenzetten of de covergisting en met name ook de problematiek waarmee deze bedrijven te maken krijgen, denk aan vergunningverlening, dynamische witte lijst, gebrek aan passende subsidieregelingen e.d., aandacht krijgen in het genoemde traject? De leden van de CDA-fractie missen deze vorm van verduurzaming bij de genoemde (*key areas*). Graag uw reactie.

De leden van de fractie van de PvdD zijn verheugd met de inzet van Zweden om de rol van de landbouw bij de klimaatproblematiek verder uit te werken, om te komen tot een succesvolle klimaatconferentie eind 2009 in Kopenhagen. U ondersteunt deze inzet, en u heeft tijdens uw voorzitterschap van de Conference on Sustainable Development ook bepleit het onderwerp «landbouw en klimaat» hoger op de agenda te zetten. De invulling van dit pleidooi is echter nog steeds niet duidelijk. Gaan wij landbouw als oplossing zien door in elk geval de randvoorwaarde te stellen dat landbouw geen onacceptabele schade mag aanrichten en klimaatverandering teweeg mag brengen, of gaan wij kleine stukjes schade afschrappen en pleistertjes plakken?

U heeft aangegeven dat duurzame landbouw, veehouderijpraktijken en duurzame biobrandstoffen een belangrijke rol spelen in de klimaataanpak. De leden van de fractie van de PvdD denken dat u daarmee op de verkeerde lijn zit. Landbouw kan een oplossing zijn en moet absoluut een grote rol hebben in de klimaatonderhandelingen, maar we moeten bij het begin beginnen. De landbouw veroorzaakt grote problemen voor het klimaat, omdat het gaat om 30% van de uitstoot van de mondiale broeikasgassen. Dan moet je er eerst voor zorgen dat je die schade niet toebrengt, en de landbouw op een andere manier inrichten. Dus eerst de nodige stappen zetten in mitigatie van de broeikasgassen uit de landbouw. Zowel de directe broeikasgassen die vrij komen bij veeteelt, zoals methaan, als de indirect vrijkomende broeikasgassen, zoals CO<sub>2</sub> die vrijkomt bij het kappen van bossen voor de productie van veevoer en bij het vervoeren ervan, moeten hierbij aangepakt worden.

De leden van de fractie van de PvdD zouden graag zien dat u Zweden de nodige ondersteuning biedt voor de prioriteiten op dit gebied. Zweden gaat gelukkig al verder en heeft gezegd dat wij klimaatvriendelijke voedselkeuzes moeten maken. Zweden heeft richtlijnen gestuurd aan de lidstaten, waarin onder andere de expliciete aanbeveling staat om minder vlees te eten, gezien de klimaatbelasting van deze dierlijke producten. Zweden heeft gevraagd om hierop te reageren. De leden van de fractie van de PvdD hebben de Nederlandse reactie en aanvullingen hierop nog niet gezien, dat is teleurstellend. Laten wij de richtlijnen voortvarend oppakken in het licht van de klimaatonderhandelingen in Kopenhagen. Gezien uw uitspraak dat landbouw een deel van de oplossing kan zijn, zouden de leden van de fractie van de PvdD graag zien dat u de richtlijnen tijdens de landbouwraden expliciet omarmt en Zweden steunt bij die noodzakelijke doelen, om tot een goed akkoord te komen, waarin landbouw geen veroorzaker meer is, maar inderdaad een oplossing van de problemen. Graag uw reactie hierop.

### **Overig**

Een ander punt waar de leden van de SGP-fractie dringend de aandacht voor willen vragen is de crisis in de glastuinbouw. Ongeveer twee maanden geleden is een tweetal moties aangenomen waarin de regering gevraagd wordt uiterlijk 1 september 2009 een garantstellingsregeling te openen voor bedrijven in de glastuinbouw die met liquiditeitsproblemen te kampen hebben, al of niet in aansluiting op de vigerende Garantie Ondernemingsfinancieringen voor het Mkb (31 700 XIV, nr. 163 en 167). Deze deadline is inmiddels verstreken. De leden van de SGP-fractie zijn daarom benieuwd naar de stand van zaken. Hoever is de Europese Commissie met het toetsen van de regeling aan de normen voor staatssteun? Bent u bereid de garantstellingsregeling op de kortst mogelijke termijn te effectueren en de reactie vanuit Brussel niet af te wachten, zoals ook Frankrijk heeft gedaan? Haast is geboden, omdat voor de seizoensmatige teelten de aanloop naar het nieuwe seizoen is begonnen. Hiervoor moeten grote bestellingen geplaatst worden. Het is echter de vraag of banken over de brug willen komen in geval van (tijdelijke) liquiditeitsproblemen.

Tenslotte vragen de leden van de SGP-fractie of u bereid bent is bij Euro-commissaris Borg aan te dringen op het openbaar maken van het advies van ICES inzake het Nederlandse aalbeheerplan. Het advies ligt aan de basis van een ingrijpende beslissing voor de betrokken Nederlandse beroepsvissers. Dan mag van de zijde van de Europese Commissie en de minister openheid van zaken verwacht worden.

## **II REACTIE VAN DE MINISTER**

### **Inleiding**

Op 7 september 2009 vindt in Brussel de volgende vergadering van de Raad van ministers voor Landbouw van de Europese Unie plaats. Op 15 september vindt de halfjaarlijkse informele bijeenkomst van de Landbouwradaad plaats in Växjö, Zweden. Ik zond u op 31 augustus 2009 de geannoteerde agenda van deze bijeenkomsten, tezamen met mijn inzet per agendapunt.

In deze brief geef ik u de antwoorden op de vragen uit het verslag van het schriftelijk overleg van 1 september jl.

## **De situatie op de zuivelmarkt en het zuivelrapport**

### *Algemene benadering en marktmaatregelen*

Ik maak mij, net als de Commissie, zorgen over de slechte situatie op de zuivelmarkt. Tegen die achtergrond steun ik het initiatief van het Zweedse Voorzitterschap om de Landbouwwraad van 7 september a.s. grotendeels te wijden aan dit belangrijke onderwerp.

Ik dank de leden van de fracties van het CDA, PvdA, VVD voor de door hen uitgesproken steun aan mijn inzet om vast te houden aan de besluiten die in het kader van de *health check* zijn genomen over de geleidelijke uitbreiding van de melkquota. De leden van deze fracties onderschrijven evenals die van de SGP ook mijn steun aan het voorstel van de Commissie de interventieperiodes voor boter en magere melkpoeder te verlengen. Deze twee onderdelen – doorgaan met quotumuitbreiding en verlenging van de interventiemaatregelen – moeten naar mijn mening beschouwd worden als de kern van de Commissiemededeling.

De leden van de SP-fractie geven aan geen voorstander te zijn van het nemen van marktondersteunende maatregelen als niet tegelijkertijd ook wordt ingegrepen aan de aanbodkant. Ik ben echter van mening dat de EU moet blijven vasthouden aan het besluit de melkquotering in 2015 te beëindigen en via jaarlijkse quotumuitbreidingen het quoteringssysteem een zachte landing te laten maken op weg naar 2015.

EU-producenten hebben de afgelopen periode veel terrein verloren op de wereldmarkt voor zuivelproducten. Met name Nieuw-Zeeland en de Verenigde Staten hebben daar van geprofiteerd. Ik ben van oordeel dat EU-producenten in de komende jaren in staat moeten worden gesteld om in te spelen op de kansen die de wereldmarkt biedt als de vraag naar zuivelproducten weer gaat toenemen. In dat verband wijs ik er graag op dat ook de Commissie benadrukt dat de middellange termijnverwachtingen voor de zuivelmarkt positief zijn.

Ik heb met instemming kennis genomen van het standpunt van de VVD-fractie over de zorgvuldigheid die moet worden betracht bij het omgaan met de ontstane interventievoorraden. Inmiddels ligt er 277 773 ton magere melkpoeder en 83 158 ton boter in interventie. Daarnaast ligt er 127 371 ton boter in particuliere opslag. De Commissie heeft al toegezegd de voorraden pas weer op de markt te zullen brengen nadat de zuivelmarkt zich heeft hersteld. Die opstelling van de Commissie kan ik volledig ondersteunen. De fractie van de ChristenUnie vraagt mij of ik kan aangeven wat het effect is van de verlenging van de interventieperiode op de prijsstabiliteit voor de langere termijn. De vooruitzichten voor de zuivelmarkt zijn voor de middellange termijn nog altijd goed, zo benadrukt de Commissie. Door de groeiende wereldbevolking en het verwachte wereldwijde economische herstel zal de vraag naar zuivelproducten naar verwachting weer gaan toenemen. Het gevolg daarvan zal zijn dat prijzen weer aantrekken en de EU haar interventievoorraden weer geleidelijk op de markt kan brengen. Uiteraard kan dat wel een enigszins prijsdempend effect hebben.

De leden van de fracties van VVD en ChristenUnie geven aan een terughoudende inzet op het gebied van exportsubsidies te bepleiten, terwijl de leden van de fracties van PvdA, SP en PvdD aangeven voorstander te zijn van een expliciete afwijzing van exportsubsidies. In dat verband wijs ik er graag op dat Nederland, Denemarken en Italië in januari jl. als enige lidstaten tegen de herintroductie van exportsubsidies voor zuivelpro-

ducten hebben gestemd. Ik ben voornemens om mijn zeer terughoudende opstelling op dit terrein voort te blijven zetten.

De leden van de SP-fractie vragen naar een differentiatie van de melkproductie en quotumuitputting naar de individuele lidstaten. De technische annex behorend bij de Commissiemededeling bevat uitgebreide informatie hierover en is vrij toegankelijk via de website van de Europese Commissie ([http://ec.europa.eu/agriculture/markets/milk/report2009/annex\\_en.pdf](http://ec.europa.eu/agriculture/markets/milk/report2009/annex_en.pdf)).

De leden van de fractie van de ChristenUnie vragen mij hoe ik de zachte landing in Nederland zie ontwikkelen nu de quota hier nog steeds veel waard zijn. Ik heb mede vanwege de hoge prijs die in Nederland voor quotum wordt betaald in Brussel steeds gepleit voor een jaarlijkse quotumverruiming van 2 á 3 procent. Het afgelopen jaar is Nederland één van de weinige lidstaten geweest die het nationale quotum opnieuw heeft overschreden en als gevolg daarvan ruim 40 miljoen euro aan superheffing moet afdragen aan Brussel. Daarom zal ik de Commissie er aan blijven herinneren dat we afgesproken hebben door quotumuitbreiding in alle 27 lidstaten een zachte landing te bewerkstelligen. In antwoord op vragen van de leden van de SGP-fractie of ik bereid ben over te gaan tot tijdelijke quotumlease door overheden, kan ik u medelen dat ik daar geen voorstander van ben.

Een dergelijke maatregel zou de prijs van het melkquotum verhogen in plaats van verlagen en als gevolg daarvan een onnodig kostprijsverhogend effect hebben.

De leden van de fracties van SGP en PvdA pleiten voor een subsidie op de afzet van kalvermelkpoeder. Daarvan ben ik evenals de Commissie geen voorstander. Een dergelijke steunregeling zou zeer kostbaar zijn en naar verwachting nauwelijks enig effect sorteren vanwege de nu al relatief lage prijzen van kalvermelkpoeder.

#### *Verhoging «de minimis»-grens staatssteun*

De fracties van CDA, PvdA, VVD en SGP vragen mij aan te geven op welke wijze ik voornemens ben om te gaan met de voorgestelde verhoging van de «de minimis»-grens voor staatssteun van 7 500 naar 15 000 euro. Zoals ik reeds in de geannoteerde agenda voor de Landbouwrapport van 7 september a.s. aangaf, sta ik terughoudend ten opzichte van het Commissievoornemen voor een verhoging van de bestaande «de minimis»-staatssteungrens van 7 500 euro. Ik zie verruiming van de staatssteunmogelijkheden net als de vier bovengenoemde fracties niet als dé oplossing voor de slechte situatie waarin de zuivelsector zich momenteel bevindt. Overigens betekent een eventuele verruiming van de geldende «de minimis»-staatssteungrens niet automatisch dat ook daadwerkelijk sprake zal zijn van verlening van staatssteun op een hoger niveau dan nu. Veel lidstaten kampen immers net als Nederland met oplopende nationale begrotingstekorten. Het lijkt mij daarom verstandig eerst te bezien of de Commissie haar voornemen daadwerkelijk doorzet om de staatssteungrens te verhogen en vervolgens welke lidstaten daar uiteindelijk in welke mate gebruik van maken.

Nederland behoort overigens tot de weinige lidstaten die reeds hebben aangekondigd gebruik te zullen maken van de nu geldende «de minimis»-staatssteunbepalingen (7 500 euro per bedrijf per drie jaar). Dit houdt verband met de vervroegde uitbetaling van de bedrijfstoelagen per 16 oktober aan die bedrijven waar alle controles zijn verricht en waarover ik uw Kamer op 2 juni jl. informeerde (TK 21501–32, nr. 339). Concreet zal

deze groep ontvangers vanaf 16 oktober een 100%-betaling ontvangen, die bestaat uit een 70% EU-deel en een 30% nationaal voorgefinancierd deel in de vorm van een lening. De rente op het nationaal voorgefinancierde 30%-deel van de totale betaling wordt ten laste gebracht van de nu geldende «de minimis»-bepaling in de staatssteunregels.

#### *Promotie- en schoolmelkregeling*

De leden van de fractie van de PvdA zijn van mening dat een grote Europese campagne voor zuivel een goed antwoord is op de uitval van de vraag en spreken de hoop uit dat de Nederlandse zuivelindustrie hieraan ook een bijdrage levert. Ook zijn de leden van de fractie van de PvdA positief over de voorgestelde uitbreiding van de schoolmelkregeling met onder andere producten die deels uit zuivel en deels uit fruit bestaan. De leden van de fractie van de PvdD spreken zich daarentegen uit tegen beide Commissievoorstellen op dit terrein.

Ik kan instemmen met het voornemen van de Commissie om binnen de kaders van de bestaande EU-promotieregeling meer geld vrij te maken voor de promotie van zuivelproducten.

Op 23 juli jl. maakte de Commissie al bekend een Nederlands-Franse aanvraag te hebben gehonoreerd voor ondersteuning van een door het bedrijfsleven ingediende en uit te voeren promotieprogramma voor zuivelproducten. De totale omvang van het betreffende programma bedraagt 8,8 miljoen euro.

De EU-bijdrage daarvoor bedraagt 4,4 miljoen euro, het bedrijfsleven draagt de overige kosten. Verder zal ik mij evenmin verzetten tegen de door de Commissie voorgestelde verruiming van de schoolmelkregeling met zuivelproducten die maximaal 25% fruit bevatten.

De leden van de fractie van de PvdA vragen zich af of voorraden uit interventie ook aan voedselbanken geleverd kunnen worden. Nederland is daarvan geen voorstander en heeft zich ook altijd verzet tegen de zogenaamde «minstbedeeldenregeling» omdat eventuele voedselhulp aan minstbedeelden naar het oordeel van het kabinet geen zaak voor de EU is, maar van de lidstaten zelf. Het betreft sociaal beleid dat al dan niet in een lidstaat tot bepaalde specifieke maatregelen (en bijbehorende nationale financiering) leidt. Zo er op communautair niveau al actie geboden is op dit terrein, behoort een dergelijk programma naar mijn oordeel niet thuis in het gemoderniseerde GLB dat Nederland voor ogen heeft. Volledigheidshalve zij in dat verband gewezen op mijn brief van 11 april 2009 over dit onderwerp (TK 21502-32, nr. 341) en het BNC-fiche over de Commissievoorstellen voor voedselverstrekking aan minder bedeelden (TK 22 112, nr. 723).

#### *Functioneren zuivelketen*

De leden van de fracties van CDA, SP, ChristenUnie en SGP vragen om een nadere toelichting op het functioneren van de Europese zuivelketen en mijn inzet op dat terrein. In haar Mededeling constateert de Commissie dat de Europese zuivelketen niet efficiënt functioneert. Naar het oordeel van de Commissie dient de markttransparantie te worden vergroot. Concreet heeft de Commissie aangekondigd als onderdeel van het stappenplan uit haar Mededeling over voedselprijzen de invoering van een nieuw prijstoezichtstelsel te overwegen. Voorts werkt zij met voortvarendheid aan een onderzoek naar mogelijk concurrentievervalsende praktijken in de voedselbevoorradingketen. Mocht zij daarbij constateren dat de concurrentiemechanismen onvoldoende werken, dan zal zij naar mijn stellige overtuiging niet aarzelen gebruik te maken van de vergaande



bevoegdheden die haar op het terrein van mededinging toekomen. Ik ondersteun de oproep van de Commissie aan melkproducenten om met inachtneming van mededingingsregels tot efficiëntere samenwerking in het kader van producentenorganisaties te komen om zo hun onderhandelingspositie in de keten te versterken. Juist in het huidige economische klimaat komt het er meer dan ooit op aan dat neerwaartse bewegingen van prijzen zonder uitstel aan consumenten worden doorgegeven en opwaartse prijsbewegingen ook zonder uitstel worden doorgegeven aan landbouwproducenten.

#### *Overige vragen*

De leden van de SP-fractie kwalificeren mijn vermeende «streven naar totale liberalisering van het Europees landbouwbeleid» als «bizar». Van een streven naar totale liberalisering is echter geenszins sprake.

In dat verband wijs ik er graag op dat het kabinet in de Houtskoolschets Europees Landbouwbeleid 2020 van 12 september jl. nadrukkelijk aangeeft van oordeel te zijn dat in de toekomst een noodzaak blijft bestaan voor Europees beleid specifiek gericht op de landbouw en het landelijk gebied (TK 28 625, nr. 60).

In het kabinetsstandpunt van 23 april 2008 over het «Issues Paper» van de Europese Commissie over de herziening van de EU-begroting (TK 22 112, nr. 634) wordt aangegeven dat Nederland «bepleit dat het GLB zich in de toekomst concentreert op het stimuleren van concurrentiekracht en innovatie, de ondersteuning van niet concurrerende landbouw met een maatschappelijke functie en het belonen van publieke diensten en bovenwettelijke prestaties». Ook wordt in het betreffende kabinetsstandpunt aangegeven dat het kabinet «van oordeel dat de financiering van inkomenstoelagen ook in de toekomst dient te geschieden binnen een communautair kader».

#### **High Level Group Food Industry**

In antwoord op de vragen van de leden van de CDA-fractie kan ik aangeven dat in de High Level Group uitgebreid is gesproken over machtsgebruik en -misbruik in de voedselketen. Dit heeft geresulteerd in drie concrete aanbevelingen die ik onderschrijf en die in de komende tijd door de Europese Commissie uitgewerkt zullen worden. De Europese Commissie bestudeert op dit moment de prijsopbouw van een aantal producten. Daarnaast wordt dit jaar een onderzoek opgestart naar het gebruik en effect van huismerken van de retailsector. Verder wordt een forum opgericht waar alle stakeholders, van producent tot retail, proberen te komen tot een gedragscode en beter inzicht in prijsvorming in de voedselketen. De positie van de primaire producenten is specifiek meegenomen door COPA-COGECA, de Europese koepelorganisatie voor landbouwers. Ten slotte heeft in de Europese Commissie een eigenstandige bevoegdheid ten aanzien van mededinging. In Nederland heeft de NMa deze verantwoordelijkheid. Zij waken over de juiste toepassing van de Europese regels over mededinging en de Mededingingswet.

De leden van de SP-fractie vragen naar de samenstelling van de High Level Group. De High Level Group Food Industry bestaat uit vier EU-commissarissen: Landbouw en plattelandsontwikkeling; Consumentenbescherming; Ondernemingen en industrie; en Gezondheid. De lidstaten worden vertegenwoordigd door Bulgarije, Denemarken, Frankrijk, Duitsland, Italië, Polen, Spanje, Verenigd Koninkrijk, Zweden en Nederland. Verder nemen dertien levensmiddelenbedrijven en Europese

brancheorganisaties (retail, industrie, consumenten, boeren) en het Europees Parlement deel aan de High Level Group.

In de Mededeling over voedselprijzen in Europa gaf de Europese Commissie aan naar een betere werking van de voedselvoorzieningsketen te streven. Daartoe bevat de Mededeling onder meer een stappenplan. In dat kader heeft de Commissie aangegeven onderzoek te doen naar een aantal producten waarbij gekeken zal worden naar de voedselprijsopbouw. Ik dank de leden van de VVD-fractie voor hun ondersteuning van mijn inzet en van het belang van het onderzoek van de Commissie. De onderzoeken naar marges in de voedselketen en het effect van huismerken zijn zelfstandige initiatieven van de Europese Commissie. De «terms of references» zijn niet aan de lidstaten voorgelegd.

De leden van de PvdD-fractie vragen naar de rol van waarden als dierenwelzijn en duurzaamheid in de High Level Group. De Groep heeft als insteek de concurrentiepositie van de Europese Levensmiddelenindustrie te versterken.

In dat kader zijn duurzaamheid en maatschappelijk verantwoord ondernemen voor mij belangrijke thema's die ingebracht worden in de discussie in de High Level Group en de verdere uitwerking van de aanbevelingen.

Op overeenkomstige basis heb ik het initiatief genomen tot oprichting van een High Level Group met de Nederlandse voedingsindustrie om de agenda voor de toekomst te bepalen. Hierbij zullen ook andere partijen, zoals de handel, geconsulteerd worden.

### **Aanpassing van de Raadsverordening over handelsnormen voor pluimveevlees**

De leden van de CDA-fractie dank ik voor de steun die zij uitspreken voor mijn inzet op het gebied van het uitbreiden van de reikwijdte van de bestaande handelsnormen voor pluimveevlees. Overigens is dit onderwerp van de agenda van de Raad afgehaald en zal het naar verwachting in de Raad van oktober opnieuw worden geagendeerd.

De leden van de CDA-fractie vragen of een zelfde inzet gepleegd kan worden voor verse viscategorieën. Ik heb u eerder toegezegd nog naar het begrip verse vis te kijken. Voorafgaand aan het Algemeen Overleg Visserijbeleid dat is voorzien voor eind september zal ik hier per brief op terugkomen.

Voor wat betreft andere vleessoorten, waarvoor geen handelsnormen van kracht zijn, zullen de handelsnormen voor pluimveevlees niet van invloed zijn. De EU-hygiënevoorschriften zijn van toepassing op alle vleessoorten. De handelsnormen voor pluimveevlees vormen op deze hygiënevoorschriften slechts een aanvulling.

### **Diversen**

#### **Transport van levende dieren**

De leden van de fractie van de PvdA vragen zich af wat de laatste ontwikkelingen zijn rond het Centraal Datasysteem en of dit systeem ook kan worden ingezet bij controles en inspecties vanuit de herziene verordening. De Commissie heeft aangegeven dat zij bij de herziening van de Transportverordening een juridische basis wil creëren voor een Europese database inclusief de bijhorende voorschriften voor het gebruik van navigatiesystemen. Zodra in de herziene Transportverordening een juridi-

sche basis is gecreëerd voor een EU database en nadat een dergelijke database is ingesteld, kan de controle op internationale diertransporten beter plaatsvinden. Dit biedt inspectieautoriteiten uit de diverse landen namelijk de mogelijkheid om betrouwbare gegevens te krijgen over grensoverschrijdende transporten. Tijdens de Landbouwrapport van 7 september bepleit ik dat dit in de herziening van de Transportverordening wordt meegenomen. Tevens bepleit ik dat de Transportverordening spoedig ter hand wordt genomen.

De leden van de fractie van de SP vragen mijn reactie op het voorstel van de Dierenbescherming over de stahoogte van runderen tijdens transport. Naar aanleiding van problemen in de praktijk, is mijn ministerie in overleg met de Dierenbescherming en de sector over de te hanteren normen voor stahoogte. Over de uitkomsten van dit overleg en mijn besluit over de te hanteren normen voor stahoogte, zal ik u spoedig informeren.

De leden van de fractie voor de PvdD roepen mij op om in EU-verband te pleiten voor een maximale reistijd voor diertransporten tot een maximum van twee uur. Zoals verwoord in de Nota Dierenwelzijn (TK 28 286 nr. 76), is mijn inzet om voor slachtdieren een maximale transporttijd van 8 uur te bewerkstelligen.

### **De situatie op de diervoedermarkt**

Voorop staat voor mij, zoals in eerdere correspondentie aangegeven, dat genetisch gemodificeerde organismen (ggo's) veilig moeten zijn bevonden voor mens, dier en milieu.

De fracties van het CDA, Christenunie, VVD en de PvdD hebben vragen gesteld naar aanleiding van het agendapunt over de situatie op de diervoedermarkt. Het voorzitterschap heeft nog geen document over dit onderwerp beschikbaar gesteld. Naar verwachting heeft het agendapunt betrekking op de mogelijke gevolgen van de nultolerantie voor (nog) niet in de EU toegelaten ggo's op de concurrentiepositie van de Europese diervoeder- en levensmiddelenindustrie.

De problematiek van de nultolerantie is aan de orde geweest in het AO biotechnologie van 18 juni 2009. Een aantal exporterende landen, waaronder de VS laten ggo-gewassen eerder toe dan de EU. Via uitkruising tijdens de teelt, transport en verwerking kunnen sporen van deze nog niet in de EU toegelaten ggo's terecht komen in diverse agrarische grondstoffen. Dit is technisch niet vermijdbaar. Voor niet in de EU toegelaten ggo's geldt een nultolerantie. Partijen waarin sporen van niet in de EU toegelaten ggo's worden aangetroffen mogen de EU niet in. Alle importeurs die diervoeder- en levensmiddelgrondstoffen willen importeren uit deze derde exporterende landen hebben met deze problematiek te maken. Dus ook importeurs van grondstoffen waarvan geen commerciële ggo-variant bestaat, zoals tarwe. Ook deze grondstoffen kunnen sporen bevatten van nog niet in de EU toegelaten ggo's.

De urgentie van de problematiek lijkt komend najaar toe te nemen. In de VS worden twee ggo-maïsvariëteiten (MON88017 en MIR604) geteeld die nog niet in de EU zijn toegelaten. Sporen van deze ggo's kunnen terecht komen in partijen sojabonen of sojameel die de VS naar de EU exporteert. De Europese diervoeder- en levensmiddelenindustrie vreest dat deze situatie de import van de nieuwe sojaoogst uit de VS vrijwel onmogelijk maakt. Vanwege slechte sojaoogsten in Zuid-Amerika, zijn er geen voldoende alternatieven beschikbaar voor het mogelijk wegvallen van de soja import uit de VS. De prijzen voor soja kunnen mede hierdoor het komend najaar fors stijgen. Ik ben bezorgd over de mogelijke gevolgen

van de problematiek voor de Europese diervoeder- en levensmiddelenindustrie en het prijsopdrijvende effect dat voor consument en veehouders kan optreden.

De situatie kan bovendien de concurrentiepositie van de industrie schaden en tot verlies van werkgelegenheid leiden. De toelatingsprocedures voor de genoemde twee variëteiten zijn momenteel in volle gang; de Europese Voedselveiligheidsautoriteit (EFSA) heeft beide variëteiten al veilig bevonden.

Daarnaast heeft de Europese Commissie aangegeven snel met voorstellen voor «technische oplossing» te willen komen voor de onbedoelde en onvermijdelijke aanwezigheid van sporen van nog niet in de EU toegelaten ggo's. De Commissie heeft voorjaar 2008 toegezegd deze voorstellen op te stellen. Voorop staat voor mij dat de nultolerantie behouden blijft. Conform de wens van de fractie van de ChristenUnie zal ik een voorstel van de Commissie voor een technische oplossing eerst met de Kamer bespreken.

Voor wat de betreft mijn antwoord op de opmerkingen van de leden van de fractie van de PvdD over de relatie tussen ggo's en duurzame productie en voedselsystemen verwijst ik naar de brief van de minister van VROM en mij over sociaal economische en duurzaamheidsaspecten van ggo's (TK 27 428, nr. 131).

### **Informele Landbouwraad, Växjö, 13 t/m 15 september**

De CDA-fractie vraagt of covergisting, en de daaraan gerelateerde problemen, aandacht krijgt in het traject van het hoger op de agenda plaatsen van landbouw en klimaat. Eén van de genoemde sleutelonderwerpen zoals het door het Zweeds Voorzitterschap benoemd is, is de duurzame productie in de gehele voedselketen. Covergisting is een vorm van duurzame (energie-)productie. Ik zal niet nalaten om daar waar dit in de context van de gedachtewisseling over «Climate Change and Agriculture» past, deze vorm van duurzame energieproductie en de voordelen daarvan voor het klimaat onder de aandacht te brengen. Op nationaal niveau heeft de problematiek rond covergisting de volle aandacht van het kabinet.

De leden van de fractie van de PvdD vragen mij om Zweden te steunen in zijn streven om klimaatvriendelijke voedselkeuzes te maken. Ik waardeer de inzet van Zweden om de verbinding tussen consumptiepatronen en klimaat te agenderen. «Verstandige voedselkeuzes voor een goed milieu» is een manier om deze verbinding onder de aandacht van de consument te brengen. Zoals ik reeds heb aangegeven in de Beleidsagenda Duurzame Voedselsystemen (TK 31 523 nr. 17) hoort bij de aandacht voor verduurzaming niet alleen een duurzamere productie, maar ook een transitie (verschuiving) in de consumptie van dierlijke eiwitten naar duurzaam geproduceerde dierlijke eiwitten en naar plantaardige eiwitten.

De leden van de fractie van de PvdD vragen mij verder of ik landbouw als oplossing zie door in elk geval de randvoorwaarde te stellen dat landbouw geen onacceptabele schade mag aanrichten en klimaatverandering teweeg mag brengen. Mijn ambitie is om, in navolging van de uitkomsten van Committee on Sustainable Development (CSD)-17, landbouw een meer centrale rol te laten spelen bij het verminderen (mitigatie) van en aanpassen (adaptatie) aan klimaatverandering. Bij mitigatie kan gedacht worden aan maatregelen zoals het produceren van groene grondstoffen, vastlegging van koolstof in de bodem, reducerende maatregelen in de veehouderij. Bij het aanpassen kan gedacht worden aan waterbeheer, ontwikkeling alternatieve teelten een duurzaam landgebruik.

De strategie is er op gericht om de rol van de landbouw te verstevigen in de internationale aanpak van klimaatverandering en is gericht op de uitkomsten van Conference of the Parties (COP)-15 Kopenhagen. Het gaat daarbij om voldoende aanknopingspunten in de onderhandelingstekst, financiering en samenwerking.

Mijn inzet is erop gericht de positie en rol van de landbouw bij zowel adaptatie als mitigatie duidelijker aan te geven in de aanloop naar de klimaatonderhandelingen in Kopenhagen later dit jaar. Dit is van belang om later bij de verdere uitwerking en concrete implementatie de landbouw daadwerkelijk een belangrijke rol te laten spelen. In nationaal verband is mijn inzet erop gericht de beschikbare financiën voor ontwikkelingslanden vanuit Nederland ook gericht in te zetten voor maatregelen in de landbouw.

Dit kan bijvoorbeeld door het versterken van de rol van landbouw in internationaal klimaatbeleid in de context van de uitwerking van de gezamenlijk notitie van collega Koenders en mijzelf.

Samenwerking met andere landen is gericht op capaciteitsopbouw, kennisoverdracht en concrete implementatie van maatregelen. Zo kan gedacht worden aan ondersteuning van de FAO in Afrika, het Consultative Group on International Agricultural Research (CGIAR) *Climate Change Challenge programme* en uitbouw van het capaciteitsopbouw programma in Oost Afrika.

Ik heb daarbij aangetekend dat klimaatmaatregelen geen negatieve gevolgen mogen hebben voor de wereldvoedselvoorziening.

## **Overig**

### **Crisis in de glastuinbouw**

De SGP-fractie heeft mijn aandacht gevraagd voor de crisis in de glastuinbouw. In het Algemeen Overleg van 1 juli 2009 heb ik u toegezegd om serieus met de sector en de banken te kijken naar een faciliteit voor liquiditeitsoverbrugging. Tevens heb ik aangegeven dat ik dit onderwerp met de Europese Commissie zal bespreken vanwege de vigerende EU-regelgeving. De moties Mastwijk (TK 31 700 XIV nr. 167) en Snijder-Hazelhoff/Mastwijk (TK 31 700 XIV, nr. 163) heb ik in dit licht gekwalificeerd als ondersteuning van mijn beleid. Ik kan u verzekeren dat aan de uitvoering van deze motie hard wordt gewerkt, en dat ik intensief overleg met de banken en de sector over een garantstelling bij liquiditeitsproblemen. Zoals ik ook in het Voortgezet Algemeen Overleg van 2 juli 2009 heb aangegeven, kon ik geen garantie geven dat deze faciliteit op 1 september zou zijn geregeld. Deze week is er overleg met de Commissie en ik hoop u half september nader te kunnen informeren.

### **Aalbeheerplan**

De SGP-fractie vraagt mij of ik bereid ben bij Eurocommissaris Borg aan te dringen op het openbaar maken van het advies van ICES inzake het Nederlands aalbeheerplan. Ik heb dit reeds gedaan en verwacht u daarover spoedig definitief uitsluitel te geven.